

Handläggare:
Pär Dahlqvist
08 508 18 118

Till
Farsta stadsdelsnämnd
2017-04-20

Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm – lägesrapport och förslag till åtgärder

Svar på remiss från kommunstyrelsen

Förslag till beslut

1. Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen av Hållbarhetskommisionens lägesrapport och förslag till åtgärder.
2. Omedelbar justering.

Kerstin Sandström
stadsdelsdirektör

Pär Dahlqvist
avdelningschef

Sammanfattning

Stockholms Hållbarhetskommision publicerade vintern 2016/2017 fyra nya delrapporter som berör demokrati, utbildning, arbetsmarknad och stadsplanering. Varje rapport innehåller förslag på förändringar för att stärka den sociala hållbarheten i staden. I en remiss ombeds berörda nämnder och styrelser ta ställning till de förslag som rör deras ansvarsområden.

Förvaltningen ställer sig positiv till ett flertal förslag i rapporterna, bland annat att stärka kunskaperna om medborgardialoger i stadens förvaltningar samt att det offentliga rummets betydelse och invånarnas tillgång till kultur uppmärksammas. Förvaltningen uppskattar också förslagen om att staden ser över möjligheten att stärka ställningen på arbetsmarknaden för unga med funktionsnedsättning.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen ekonomi, stadsmiljö och strategi i samråd med övriga avdelningar. Nämndens pensionärsråd och råd för funktionshinderfrågor fick möjlighet att lämna synpunkter på remissmaterialet vid sina respektive sammanträden den 27 februari. Pensionärsrådet hade inga synpunkter i det skedet. Kommentarer från funktionshinderrådet redovisas under rubriken Förvaltningens synpunkter och förslag.

Bakgrund

Kommunfullmäktige beslutade i budget 2015 att inrätta en kommission för ett socialt hållbart Stockholm med uppdrag att analysera skillnader i livsvillkor i Stockholm och att lämna förslag till åtgärder för en jämlik och socialt hållbar stad. Kommissionen leds av Stockholms stads hållbarhetschef och har fyra delområden: demokrati och trygghet, arbete och inkomst, boende och stadsmiljö samt uppväxt och utbildning som vardera leds av en utvecklingsledare.

Kommissionens första delrapport Skillnadernas Stockholm publicerades under 2015 och visade på stora skillnader i bland annat utbildning, hälsa och välmående mellan stadsdelsområdena. Från hösten 2015 har kommissionens arbete utvecklats genom fördjupningsrapporter inom de fyra områdena med förslag till åtgärder för att minska skillnader i livsvillkor i Stockholm.

Kommissionen gav i januari 2017 ut fyra nya delrapporter:

- Medborgare med mandat – Dialoger och delaktighet i Stockholms stad
- Dold potential – Hinder och möjlighet för unga stockholmares etablering på arbetsmarknaden
- Staden där vi möts – Arkitektur och kultur i det offentliga rummet
- Den lärande skolan

Kommunstyrelsen har remitterat rapporterna till alla stadsdelsnämnder, facknämnder och bolagsstyrelser för yttrande senast den 21 april. I remissbrevet uppmanas nämnder och styrelser att särskilt beskriva hur de ser på sina verksamhetsområden i förhållande till den analys som görs i

rapporterna. I de fall nämnden pekas ut som ansvarig uppmanas den även beskriva sina förutsättningar att arbeta med frågan.

Remissen i sammanfattning

Nedan görs en översiktlig beskrivning av de analyser och åtgärdsförslag i rapporterna där Farsta stadsdelsnämnd är berörd. Rapporten Den lärande skolan tas inte upp i detta yttrande eftersom endast utbildningsnämnden ombeds kommentera den.

Dold potential – Hinder och möjlighet för unga stockholmares etablering på arbetsmarknaden

Rapporten visar på att unga i stort inte har svårt att etablera sig på Stockholms arbetsmarknad, men att det finns vissa grupper unga som har en svagare ställning på arbetsmarknaden. Det rör sig framför allt om unga personer med funktionsnedsättning, unga utrikesfödda och unga som inte har fullföljt gymnasiet. Utifrån detta föreslår kommissionen en rad riktade insatser för att stärka dessa grupper ställning på arbetsmarknaden.

Här föreslås att sociala klausuler ska användas vid upphandlingar för att på så vis hjälpa särskilt prioriterade grupper in på arbetsmarknaden, såsom ovan nämnda (A.2.3.1). I förslaget beskrivs vikten av att matchning sker på ett bra sätt så att man hittar rätt person för rätt arbetsplats, att det finns coachning samt språkstödande insatser.

Ett annat förslag som presenteras är att utveckla stadens arbete med arbetsdifferentiering (A.2.3.2). Det innebär att personer med exempelvis funktionsnedsättning kan få anställning med en viss typ av arbetsuppgifter, som då avlastar ordinarie personal. Stadens nuvarande satsning för personer med lindrig utvecklingsstörning, serviceassistenter, är ett exempel på arbetsdifferentiering inom barn- och äldreomsorgen. Här föreslås satsningen utökas till fler verksamhetsområden och möjliggöra tillsvidareanställning istället för nuvarande visstidsanställning.

Utöver detta föreslås att staden ska främja kompetensbaserad rekrytering, och motverka diskriminering vid rekrytering genom kunskapshöjande insatser om kompetensbaserad rekrytering, mångfald, neuropsykiatriska diagnoser samt kognitiva och tekniska hjälpmedel i arbetslivet (A.2.3.3).

Samarbetskulturen mellan arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden och stadsdelsnämnderna gällande sysselsättning för unga med funktionsnedsättning föreslås utvecklas (A.2.4.1). Uppföljningar visar att många ungdomar går direkt från gymnasiesärskolan till daglig verksamhet utan att prövas eller stöttas till arbete. Utvärdering av daglig verksamhet visar på inlåsningseffekter, och det är relativt få som går från daglig verksamhet till arbete. Här föreslås att staden ska se över sina riktlinjer och ersättningssystem för att motverka detta, och att en tydligare samverkan ska ske med arbetsmarknads- och utbildningsnämnderna för personer som går ut gymnasiesärskolan.

Medborgare med mandat – Dialoger och delaktighet i Stockholms stad

I rapporten beskrivs att socioekonomiskt svaga grupper röstar i lägre utsträckning än andra. Det samma gäller för att kandidera för förtroendeposter i politiska partier samt att vara aktiv i föreningslivet. Det politiska deltagandet är således ojämnt mellan olika grupper i staden. Utifrån detta beskriver rapporten hur ett mer jämlikt deltagande kan främjas i Stockholm.

Medborgardialoger beskrivs som ett medel för att nå grupper som vanligtvis inte hörs, men det gäller att dialogerna används på rätt sätt. I den kartläggning som gjorts i samband med rapporten visas att stadens medborgardialoger hittills har riktats till påfallande breda målgrupper, och då riskerar de att bidra till att stärka redan resurs-starka grupper. Ett av förslagen i rapporten (D.2.2.1) är därför att innan medborgardialoger genomförs ska målgruppsanalyser göras för att kunna rikta dialogerna mot grupper som vanligtvis inte hörs.

Det föreslås att stadsdelsnämnderna bör arbeta mer uppsökande i socioekonomiskt svaga områden för att stärka och tillvarata mindre resursstarka invånares initiativ och stärka deras förmåga att lösa kollektiva problem (D.2.2.2). Ett exempel är medborgarvårdarna i Hässelby-Vällingby som är ute i stadsdelsområdet och bland annat hjälper invånarna med var de ska vända sig med sina frågor. Utöver det beskrivs god tillgång på mötesplatser och samlingslokaler i socioekonomiskt utsatta områden som en förutsättning. Effekterna av medborgarvårdarna föreslås utvärderas (D.2.2.3).

Stadsdelsnämnderna har nyligen fått en mer framträdande roll i det lokala dialogarbetet i och med riktlinjerna för lokalt utvecklings-arbete. För att säkerställa att dialogerna sker på ett sätt som främjar politisk jämlikhet föreslås utbildning för såväl nämndledamöter som tjänstemän i stadsdelsnämnder och -förvaltningar. Vikten av lokala processledare i stadsdelsnämnderna som ska leda dessa dialogprocesser betonas (D.2.2.3).

I rapporten lyfts även en digital dialogportal (D.2.3.1) för att tjänstemän ska kunna se vad som tidigare genomförts i Stockholms stad, och vad dialogerna har handlat om. På så vis kan man kanske undvika att ha samma dialog igen, och när man har en dialog har man en vetskap om de tidigare dialogerna som varit i området. Stadsledningskontoret har ansökt om medel för att utveckla en sådan portal.

Medborgarbudget föreslås som ett sätt att stärka inflytandet, samt öka invånarnas delaktighet och insyn i nämndernas verksamhet. Stockholms stad föreslås skala upp arbetet med medborgarbudgetar i syfte att öka lokalt medskapande och stärka invånarnas förmåga att lösa egna problem. Fler medborgarbudgetar (D.2.1.1) föreslås genomföras för att stärka det lokala medskapandet. Det ska vara upp till nämnderna att avgöra när och hur medborgarbudget ska användas. Exempel på områden där det kan vara lämplig är bibliotek, medborgarkontor, stadsmiljö och lokala mötesplatser. Det påpekas att det bör råda få partipolitiska motsättningar kring frågan där man har medborgarbudget.

Staden där vi möts – Arkitektur och kultur i det offentliga rummet

Rapporten har fokus på hur det offentliga rummet kan bidra till en sammanhållen stad och kulturens betydelse. Stockholm är idag inne i ett mycket expansivt skede av bostadsbyggande där det finns möjlighet att bygga en mer jämlik stad. Det finns även risk att det byggs så att staden blir än mer segregerad. Utifrån detta betonas vikten av det offentliga rummet. Det offentliga rummet är något som å ena sidan kan skapa en känsla av gemenskap och bidra till att det sociala kapitalet växer, samtidigt som det å andra sidan kan bidra till otrygghet och känsla av isolation.

Det finns stora skillnader i upplevda trygghetsnivåer mellan olika stadsdelsområden utifrån trygghetsmätningen, framför allt utifrån socioekonomiska faktorer. Det går att konstatera att kvinnor i högre grad än män upplever sig otrygga i det offentliga rummet. Flera forskningsrapporter pekar även på en mer segregerad stad, bland annat gällande boendefrågan. I rapporten betonas att stadsplane-ringen ska ha ett tydligt socialt perspektiv för att skapa en jämlik stad. Man pekar även på att investeringar i det offentliga rummet ofta sker i områden där det sker exploateringar, och att områden med höga markvärden således gynnas.

Det sociala investeringsperspektivet i stadsutvecklingen föreslås stärkas, bland annat genom att redan i översiktsplanen lyfta in långsiktiga sociala perspektiv och att genomföra socialt värdeskapande analys i specifika projekt och detaljplaner (B.2.1). Det handlar även om att styra investeringar så att man främjar en god stadsmiljö i hela staden och inte bara i områden som nyligen exploaterats (B.2.1.1).

Rapporten pekar på behovet av att en mer systematisk lokal samordning för platsutveckling utvecklas i stadsdelsområdena, framför allt för plats som inte är under exploatering men där förbättringsbehoven är stora ur bland annat trygghetsaspekt. I detta bör samordning mellan olika bolag och intressenter utvecklas och olika aktörers ansvar förtydligas (B.2.2).

Förvaltningens synpunkter och förslag

Dold potential – Hinder och möjlighet för unga stockholmares etablering på arbetsmarknaden

I rapporten pekas tre grupper av ungdomar ut som har det särskilt svårt på arbetsmarknaden, vilket är oroande. Det gäller unga med funktionsnedsättning, unga utrikes födda och unga som inte har fullföljt gymnasiet. I rapporten fördjupas analysen av ungas etablering på arbetsmarknaden med särskilt fokus på dessa tre grupper: unga som varken arbetar eller studerar, unga med funktionsnedsättningar och unga nyanlända. I rapporten analyseras och inventeras såväl de strukturella som individuella svårigheter och problem som dessa grupper möter idag och som bidrar till att de inte kommer in på arbetsmarknaden.

Slutsatsen i rapporten är att insatserna i högre grad måste riktas och anpassas till just unga med funktionsnedsättning och unga utrikes födda, främst nyanlända, för att den negativa utvecklingen ska kunna brytas. För att förbättra deras möjligheter på arbetsmarknaden lämnar kommissionen rekommendationer och förslag på åtgärder. Bland annat behöver ungas kunskaper om arbetsliv och olika branscher stärkas genom en tydligare samverkan mellan skola och arbetsliv. En modell för hur det kan ske bör utarbetas.

Stadens arbete med sociala klausuler i upphandlingar behöver riktas särskilt till unga med funktionsnedsättning och unga utrikes födda, främst unga nyanlända. För att fler unga med funktionsnedsättning ska ha möjlighet att arbeta inom stadens verksamheter behöver nya arbeten skapas genom arbetsdifferentiering. Samverkan inom staden och med andra myndigheter behöver förbättras för att effektivare kunna möta ungas behov i syfte att stärka deras möjligheter på arbetsmarknaden. Utbildningar behöver utvecklas och anpassas till de individuella behov som finns inom grupperna.

Förvaltningen håller med om att de grupper som framhålls i rapporten är grupper som samhället behöver utforma extra stöd för, så att de ska kunna få möjligheter och förutsättningar att arbeta och studera. Förvaltningen har inom ramen för de lokala utvecklingsprogrammen som en insats valt att fokusera på ungdomsgruppen 20-30 år som får försörjningsstöd för att i tid bryta bidragsberoende och utanförskap. Förvaltningen tycker det därför är bra att det på en strukturell nivå tas ett samlat grepp och genomförs särskilda åtgärder och insatser som mer generellt riktas mot att förändra och ta bort hinder för att underlätta för ungdomar att få arbete eller studera. Det är ett viktigt stöd i det individuella arbetet med varje ungdom som måste genomföras för att hantera såväl de allmänna svårigheter som finns i ungdomsgrupper och de specifika som kan finnas hos varje individ.

Just detta med individuell utredning och plan är mycket viktig för att öka möjligheterna att uppnå en förändring. Nämndens råd för funktionshinderfrågor anser att de olika behovsgrupperna buntas ihop för mycket i rapporten när det gäller vilket typ av stöd och insatser de behöver för att arbeta och studera. Förvaltningen är benägen att till viss del hålla med om detta. Det är viktigt att

framhålla även på gruppnivå de särskilda omständigheter som gäller ungdomar med funktionsnedsättningar. I dessa fall handlar det om permanenta funktionsnedsättningar som inte kan utbildas bort eller förändras nämnvärt och det ställer särskilda krav på åtgärder och på det stöd som utformas.

Medborgare med mandat – Dialoger och delaktighet i Stockholms stad

Förvaltningen ser positivt på rapporten och de rekommendationer och förslag till åtgärder som presenteras.

Rapporten Skillnadernas Stockholm visar att förtroendet mellan medborgare och politiska partier, förtroendevalda och myndigheter minskar. Deltagande i kommunalvalet 2014 var i vissa stadsdelar i Stockholms stad under 50 procent. I Farsta stadsdelsområde var genomsnittet 77,6 som röstade, men i en stadsdel 65 procent. Detta ska jämföras med stadens genomsnittliga andel röstande i kommunalvalet, 82,1 procent. Det finns en koppling mellan lågt valdeltagande och socioekonomiska faktorer som hög arbetslöshet och social oro.

I Farsta stadsdelsområde har Farsta stadsdelsnämnd och förvaltning sedan 2010 medverkat i och genomfört ett flertal dialoger i olika former med syfte att skapa kontakt med medborgare och för att öka medborgarnas inflytande. Stadsdelsnämnden har även inrättat ett utvecklings- och näringslivsråd som kontinuerligt har dialoger med det lokala näringslivet och ett demokratiråd som bereder ärenden för beslut i nämnden. En särskild funktion för medinflytande och demokratisamordning inrättades 2016.

Förvaltningen instämmer i att dialogerna inte ska vara ett mål i sig utan ett medel för att inhämta medborgarnas åsikter och synpunkter. Förvaltningen ser det som av stor vikt att medborgarna upplever att dialogerna är meningsfulla, ger resultat och att återkoppling av inlämnade synpunkter sker kontinuerligt.

Förvaltningen ser medborgarbudget, tillsammans med fördjupade dialoger, samrådsförfaranden tillsammans med verksamheternas bemötande gentemot medborgarna, som viktiga medel för att involvera och göra medborgarna delaktiga i samhällsutvecklingen och för att öka tilliten mellan medborgare och de demokratiska institutionerna.

Farsta stadsdelsnämnd har genomfört en medborgarbudget under 2016 då medborgare i Fagersjö fick föreslå och rösta fram vilka aktiviteter som skulle genomföras på en nyinrättad mötesplats. En utvärdering har genomförts som visar på ett positivt gensvar från de medborgare som deltog. Vidare konstateras att kommunikation före, under och efter medborgarbudgetprocessen är viktig. Ett omfattande förankringsarbete krävs för att säkerställa bredd och långsiktighet i arbetet.

Förvaltningen genomför för närvarande en andra medborgarbudget i stadsdelen Fagersjö gällande upprustningen av en parklek med en budget om cirka 9 miljoner kronor. Farsta stadsdelsnämnd avser att fortsätta att utveckla medborgarbudget som ett verktyg för ökat medborgarinflytande.

Gällande medborgarbudget så bör stadens förtroendevalda och förvaltningar gemensamt samla erfarenheter och kompetens, så att medborgarbudgetarbetet kan utvecklas och kvalitetssäkras för att bli en integrerad del i stadens budgetarbete. Att genomföra en medborgarbudget är resurskrävande både vad gäller tid och pengar. Det är därför viktigt med planering och organisation, målsättningar och förväntat resultat bör vara tydligt samt hur mål och effekter ska mätas och utvärderas. Om medborgarbudget ska kunna utgöra en integrerad del i stadens verksamhet så måste även finansieringsfrågan diskuteras. I Farsta har den första medborgarbudgeten finansierats av demokratimedel. Den pågående medborgarbudgeten finansieras i huvudsak av investeringsmedel för upprustningen av parken, men själva medborgarbudgetprocessen finansieras av demokratimedel.

Förvaltningen ser positivt på att ta del av en utvärdering av medborgarvårdar i Hässelby-Vällingby.

Förvaltningen instämmer i att det behövs ny kunskap och nya metoder för att nå och engagera invånare på deras villkor. Förvaltningen ser det som ett mycket intressant område där modeller provas där exempelvis ungdomar eller andra grupper i civilsamhället, som representerar olika etniska och kulturella bakgrunder, har som uppgift att vara ”ambassadörer” och skapa kontaktytor mellan invånare med olika bakgrund och förvaltning och förtroendevalda.

Förvaltningen ställer sig positiv till en digital portal med information om genomförda, pågående och planerade dialoger och resultat. En sådan portal skulle kunna bidra till att stadens olika bolag och förvaltningar bättre kan samplanera inför samråds- och dialogarbete.

Staden där vi möts – Arkitektur och kultur i det offentliga rummet

Liksom rapporterna tycker stadsdelsförvaltningen att det är positivt att det offentliga rummets betydelse och invånarnas tillgång till kultur uppmärksammas. Invånarnas upplevelser av olika offentliga miljöer är en viktig fråga och trygghetsfrågan är något som beaktas kontinuerligt i stadsdelsområdet, när nya parker byggs och vid exempelvis trygghetsvandringar. I särskilt fokus den närmsta tiden är tryggheten på och kring Stieg Trenters torg i Farsta strand, genom samarbeten med externa aktörer som fastighetsägare och polis.

Den expansiva fas av planprocesser och bostadsbyggande som Stockholm befinner sig i nu betyder också att tiden kan vara kort för väl genomtänkta projekt. Områden som exempelvis domineras av allmännyttan tenderar att bebyggas med fler bostäder med samma fastighetsägare. En jämnare fördelning av boende- och upplåtelseformer bör eftersträvas.

Många bostadsprojekt är inte tillräckligt stora för att rymma lokaler, parkytor eller andra mötesplatser. Byggandet förändrar inte områdenas struktur. Områdesplanering är ett bra arbetssätt eftersom det ger en helhetsbild jämfört med att arbeta med enskilda detaljplaner.

Arbetet med planering av nya bostäder behöver utvecklas och omfatta mer än ett ökat antal bostäder. För att ett område ska vara attraktivt behövs tillgång till social service, utbildning och kultur vilket tas upp i rapporten. Förvaltningen tycker också att parker, lekplatser och rekreationsytor är viktiga att få med i den sociala planeringsprocessen.

Segregationen mellan stadsdelar och områden ska minska för att jämlika levnadsvillkor ska råda. I rapporten nämns att ett socialt investeringsperspektiv behövs för att jämlikheten ska öka. Det exemplifieras med att områden som har höga markvärden får högre kvalitet i det offentliga rummet än andra områden. Det kan

möjligen vara en generalisering då trycket och slitaget på torg och parker i innerstaden är väsentligt högre och kräver högre hållbarhet.

Inom Farsta stadsdelsområde pågår stora stadsplaneringsprojekt som kommer påverka invånarna i stor omfattning. I befintliga stadsdelar ska flera tusen bostäder byggas vilket engagerar invånarna på olika sätt. Staden måste bli bättre på att visa vilka positiva effekter en tätare bebyggelse kan ge för invånarna som redan bor i området, effekter som är socialt värdeskapande som exempelvis nya mötesplatser.

Förvaltningen tycker att det är en riktig prioritering att områden där kulturverksamhet förekommer sparsamt ska få mer resurser. Biblioteken är en mötesplats för alla åldrar som numera har många funktioner och aktiviteter vilket är en positiv utveckling. Farsta biblioteks samverkan med Stadsmuseet har varit en tillgång i stadsdelsområdet. För att biblioteken ska fungera som en ännu bättre mötesplats bör öppettiderna bli mer generösa.

Förslaget om att utveckla den lokala samordningen för platsutveckling ser förvaltningen som något positivt och de erfarenheter som finns från Farsta är goda, till exempel Stadsmuseet på plats och Farsta mat- och kulturfestival. Utökad samverkan med Familjebostäder och Stockholms hem kan utveckla samarbeten kring grönytor och odling som kan engagera boende. Ett pågående exempel på detta är Fagerlidsodlarna i Hökarängen.

Förvaltningen välkomnar förslaget om framtagande av ett handlingsprogram om mötesplatser för kultur i Stockholm, och framför allt att det då riktas ett särskilt fokus mot stadsdelar i ytterstaden.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Bilaga

Lägesrapport från Hållbarhetskommisionen. Delrapporter med förslag till åtgärder:

1. Medborgare med mandat – Dialog och delaktighet i Stockholms stad

2. Dold potential – Hinder och möjligheter för unga stockholmares etablering på arbetsmarknaden
3. Staden där vi möts – Arkitektur och kultur i det offentliga rummet

*Bilagan är omfattande och finns därför i sin helhet endast på
Insyn – www.insynsverige.se/stockholm-farsta*